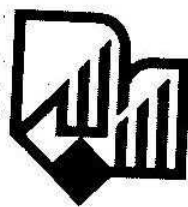

۱۴۳۴۸۶۳

تبریز

پایتخت فرش جهان

نگاهی نو به فرش ایران

(گذشته، حال، آینده)

مولفان:

پرفسور کریم حسین زاده دلی

(استاد تمام دانشگاه تبریز)

سیامک محمدی امناب

(در حال دفاع از رساله دکتری)

نشر راشدین

سرشناسه : حسین زاده دلیر، کریم، ۱۳۲۶ -
عنوان و نام : تبریز پایتخت فرش جهان / مولفان کریم حسین زاده دلیر، سیامک
پدیدآور : محمدی امناب.
مشخصات نشر : تهران : راشدین، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری : ۴۹۷ ص.: مصور (رنگی).
شابک : ۳۰۰۰۰۰ ریال 978-600-361-289-1
وضعیت فهرست : فیبا
نویسنده :
موضوع : قالی و قالی بافی -- ایران -- آذربایجان شرقی (استان)
موضوع : قالی و قالی بافی -- ایران -- صنعت و تجارت
شناسه ورود : محمدی امناب، سیامک، ۱۳۶۳ -
رده بندی کنگره : NK ۲۸۰۹ ۱۳۹۵ ح ۵ الف /
رده بندی دیویی : ۷۹۵۵۳۲۰۴۶
شماره کتابشناسی : ۶۰۹۲۹۰۳
ملی :

■ انتشارات راشدین

عنوان کتاب:	تبریز پایتخت فرش جهان
مؤلفان:	پرفسور کریم حسین زاده دلیر - سیامک محمدی امناب
نظارت فنی:	راهب عارفی
طراح جلد:	افسانه حسن بیگی
چاپ و صحافی:	ناژو
نوبت چاپ:	اول-۱۳۹۵
شمارگان:	۱۰۰۰
شابک:	۹۷۸-۶۰۰-۳۶۱-۲۸۹-۱
قیمت:	۳۰۰۰۰۰ ریال
نشانی:	میدان انقلاب - کارگر جنوبی - بن بست گشتاسب - پلاک ۴ واحد ۶
تلفن / نمابر:	۶۶۴۰۸۲۲۴ - ۶۶۴۹۲۶۹۴

www.rashedin.info
Email: rashed1829@yahoo.Com

■ پایگاه اینترنتی:
■ پست الکترونیک:

کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است

فهرست مطالب

۹	پیشگفتار.....
۱۱	مقدمه.....
۱۳	فصل اول: ویژگی های کلی استان آذربایجان شرقی.....
۱۴	شرایط جغرافیایی.....
۱۵	ویژگی های جمعیتی.....
۱۹	فصل دوم: ایران و بازار جهانی فرش.....
۲۰	کلیات.....
۲۲	شماره تعرفه و کد کالا در طبقه بندیهای رایج بین المللی کالا.....
۳۸	صادرات فرش استان آذربایجان شرقی.....
۳۸	دورنمای تولید فرش در استان آذربایجان شرقی.....
۴۳	فصل سوم: آشنایی کلی با فرش.....
۴۴	تعریف فرش دستباف.....
۴۴	آشنایی با ابزار تولید.....
۴۶	طرح اصلاح دارهای قالبیافته در استان آذربایجان شرقی.....
۴۶	بررسی وضعیت دارهای چوبی و عوارض آن.....
۵۰	زمانبندی اصلاح دارهای قالی بافی.....
۵۱	مشکلات اجرای طرح.....
۵۳	انواع بافت.....
۵۸	فرایند بافت قالی را می توان بشرح زیر خلاصه کرد.....
۶۲	ترتیب بافت گره عرب زاده.....
۶۵	فصل چهارم: مواد اولیه و رنگرزی.....
۶۶	پشم.....
۷۰	گوسفند منبع تامین پشم.....
۷۴	تبدیل پشم به نخ.....
۷۶	رنگرزی پشم.....
۷۶	رنگرزی پشم جهت قالبیابی معمولاً به دو طریق ذیل انجام میشود.....
۷۷	مواد مورد مصرف در رنگرزی.....
۷۸	تولید پشم استان.....
۸۱	پنبه.....
۸۴	رنگ و رنگرزی.....

۸۴	 مقدمه
۸۵	 رنگرزی
۸۷	 تهیه مثلث رنگی
۸۷	 رنگرزی با رنگ‌های شیمیایی
۸۸	 طبقه‌بندی رنگ‌های شیمیایی مناسب پشم
۹۰	 طریقه دندان‌دادن پشم با املاح آلومینیوم (زاج سفید)
۹۳	 دندان‌های کروم
۹۴	 حمام دندان کروم شیرین
۹۶	 حمام دندان کروم و احیاء شده (کروم سه ارزشی)
۹۹	 اثر وجود مس و آهن در حمام دندان کروم
۱۰۰	 دندان‌های مس
۱۰۲	 دندان‌های نیکل کوبالت
۱۰۲	 نسخه کاربرد املاح نیکل، کوبالت و مس برای دندان‌دادن
۱۰۲	 رنگ‌های اسیدی
۱۰۳	 روش حل کردن رنگ‌های اسیدی
۱۰۴	 طریقه تشکیل حمام رنگ‌های اسیدی قوی
۱۰۹	 رنگ‌های پرمتالیزه نوع ۱:۱
۱۱۰	 طریقه حل کردن رنگ‌های پره متالیزه نوع ۱:۱
۱۱۲	 رنگ‌های پره متالیزه نوع ۱:۲
۱۱۲	 روش عمومی رنگرزی
۱۱۳	 رنگ‌های ری آکتیو - پره متالیزه ۱:۲
۱۱۴	 طریقه حل کردن رنگ‌های ری آکتیو پره متالیزه
۱۱۴	 روش رنگرزی
۱۱۵	 رنگ‌های ری آکتیو
۱۱۶	 ثبات رنگ‌های ری آکتیو بر روی پشم
۱۱۶	 یکنواختی رنگ‌های ری آکتیو بر روی پشم
۱۱۷	 روش رنگرزی
۱۱۸	 طریقه حل کردن رنگ‌های ری آکتیو
۱۱۸	 رنگرزی سنتی و شناسایی رنگینه‌های گیاهی - طبیعی استان آذربایجان شرقی
۱۱۸	 مقدمه
۱۱۹	 پوشش گیاهی جنگلی
۱۲۰	 پوشش عمده گیاهی مراتع و زمینهای مزروعی

۱۲۰	شهرستان کلپیر
۱۲۱	شهرستان جلفا
۱۲۱	شهرستان مراغه
۱۲۲	شهرستان ملکان
۱۲۳	شهرستان بستان آباد
۱۲۳	شهرستان هریس
۱۲۴	شهرستان اهر
۱۲۴	شهرستان مستر
۱۲۵	اسکو
۱۲۵	معرفی ریشه‌های گیاهی و روش‌های رنگرزی سنتی در مناطق مختلف استان
۱۲۶	روش رنگرزی
۱۲۸	روش رنگرزی
۱۳۰	انار
۱۳۰	روش رنگرزی
۱۳۱	درخت گردو
۱۳۲	روش رنگرزی
۱۳۳	دلیر
۱۳۳	روش رنگرزی
۱۳۴	درخت سیب
۱۳۴	طریقه رنگرزی
۱۳۴	زرشک
۱۳۵	طریقه رنگرزی
۱۳۵	سنگ قوّمز
۱۳۶	طریقه رنگرزی با خاک
۱۳۶	شیرین بیان
۱۳۷	روش رنگرزی
۱۳۷	وسمه
۱۳۷	برگ مو
۱۳۸	برگ توت
۱۳۸	چوب سپاه
۱۳۹	طریقه رنگرزی با چوب زرد (ساری چوب)
۱۳۹	روش رنگرزی با نیل کلکته

۱۴۰	پوست پیاز
۱۴۲	نتیجه گیری
۱۴۲	پیشنهادهات
۱۴۴	رنگ زدایی پشم STRIPPING
۱۴۶	رنگ زدائی با روش احیاء
۱۴۷	رنگ طبیعی - گیاهی، جلوه و جانمایه فرش ایران
۱۶۳	فصل پنجم: طرح و نقشه فرش
۱۶۴	طرح - نقشه قالی های ایران
۱۶۴	انواع طرح
۱۷۰	انواع نقشه های رایج در ایران
۱۷۱	تصویر نگارهای فرش
۱۸۷	کامپیوتر و نقوش فرش
۱۹۳	نتیجه
۱۹۵	فصل ششم: توزیع جغرافیائی کانونهای بافندگی فرش
۱۹۶	توزیع جغرافیائی کانونهای بافندگی فرش در ایران
۱۹۶	شمار دارها و طرح
۱۹۹	شمار دار و کارگران
۲۰۵	قالیچه لری و گبه
۲۰۵	چهار محال بختیاری
۲۰۶	قالی بختیاری و قالی شیرزی
۲۱۲	قالی درخش
۲۴۹	فصل هفتم: فرش دستباف استان آذربایجان شرقی
۲۵۰	مقدمه
۲۵۲	تاریخچه فرش آذربایجان
۲۶۷	سازمان های موازی در تشکیلات صنعت فرش
۲۹۰	نتایج سرشماری کارگاه های قالیبافی روستائی منطقه تبریز
۳۰۵	وضعیت فرش مرند
۳۲۳	فرش هریس
۳۴۴	وضعیت فرش پستان آباد
۳۴۶	وضعیت فرش اهر
۳۵۱	بخش های ورزقان و خروانق
۳۵۹	هشترود و بخش های تابعه

۳۶۲	وضعیت فرش سراب
۳۷۱	آلبوم فصل
۳۷۷	نام‌آوران فرش آذربایجان
۳۹۳	فصل هشتم: مشخصات فرشهای موردپسند در بازارهای جهانی
۳۹۹	فصل نهم: استاندارد و فرش
۴۰۰	استاندارد و حافظ فرش ایران
۴۱۵	فصل دهم: فرش‌های موزه‌ای و مشهور ایران
۴۲۱	- فرش ابریشم
۴۲۲	- فرش چلباش
۴۲۲	- فرش تبریشمی
۴۲۳	- فرش گلدار
۴۲۳	- فرش باغی
۴۲۳	- فرش ترنج‌دار
۴۲۳	فرش شکارگاه
۴۲۴	فرش گل و حیوان
۴۲۴	- فرش ابریشمی
۴۲۵	- فرش ترنج‌دار
۴۲۵	- فرش موج دریا
۴۲۸	- فرش جانمازی
۴۳۵	فصل یازدهم: مشکلات
۴۴۷	عیوب اصلی فرش
۴۴۸	خلوتی با تراکم نقوش
۴۵۳	ترنج‌دار شدن قالی
۴۵۹	فصل دوازدهم: پیشنهادات
۴۷۸	جمع‌بندی
۴۸۵	واژگان
۴۹۵	منابع و مآخذ

پیشگفتار

آنچه پیش روست تحقیقی پیرامون وضعیت صنعت و هنر فرش در استان آذربایجان شرقی می باشد. هنری که از گذشته های دور با فرهنگ و زندگی این مرز و بوم در آمیخته است و نمایی از تعالی هنر و اندیشه مردم خطه آذربایجان است. افسوس که اگر توجه جدی به این موله نگردد دور نمای چندان روشنی برای آن قابل پیش بینی نیست.

وظیفه یکایک افراد دست اندار در بخش خصوصی و دستگاه های ذیربط دولتی این است که در حفظ و اعتلای آن بکوشند و به کالبد آن روحی دوباره بخشند تا فرش پرآوازه این استان جایگاه دوباره و همیشگی خود را باز یابد، متاعی که به اعتراف تمامی هنرشناسان نفیس ترین بخش از موزه های معروف دنیا را به خود اختصاص داده اند.

معاونت عمران و صنایع روستائی جهاد سازندگی استان آذربایجان شرقی در راستای اهداف خود و به منظور توسعه اشتغال در نقاط روستائی گامهای بسیار بلند را چشمگیری در این حوزه برداشته است، که این تحقیق یکی از آنهاست.

در این بررسی تقریباً جامع سعی شده است که ابتدا جایگاه وضعیت فرش ایران و این استان در بازارهای جهانی فرش مشخص شود و در فصول بعدی به آشنائی با فرش و مواد اولیه آن در استان پرداخته شده است.

طرح و نقشه فرش و توزیع جغرافیائی کانونهای بافندگی فرش و چگونگی وضعیت آنها فصول بعدی را تشکیل می دهند.

وضعیت کلی و بررسی همه جانبه فرش دستبافت استان آذربایجان شرقی - که از مهمترین بخشهای تحقیق است در فصل بعدی به تفصیل مورد تفحص قرار گرفته است.

ویژگی های فرش های مورد پسند در بازارهای جهانی، مقوله استاندارد و فرش و فرش های موزه ای و مشهور ایران و این استان در فصول بعدی ارزیابی شده اند.

بررسی کلی مشکلات (تجاری، تهیه مواد اولیه، بهداشتی، بافندگی و ...) این صنعت و جمع بندی از وضعیت کلی آن در سطح استان و ارائه پیشنهادات کاربردی و عملی در حیطه های مختلف به بهترین قسمت از این پژوهش می باشد، در سه فصل آخر آمده است. آخرین فصل از این تحقیق به واژگان مربوط به این هنر اختصاص یافته است.

جا دارد که از کلیه کسانی که در تهیه و تدوین این بررسی ما را یاری نموده اند. بویژه از معاونت محترم عمران و صنایع روستائی و مدیریت فرش و صنایع دستی سازمان جهاد سازندگی استان مهندس تیموری، سازمان رزانه و بودجه، سازمان صنایع دستی، دانشکده معماری و شهرسازی دانشگاه صنعتی شهید تبریز، اداره کل بازرگانی، گمرک تبریز، شرکت نساجی فرش تبریز، کارخانه پشم تبریز، استاد احمد عماد، دکتر مهرداد وقوفی، شرکت سهامی فرش ایران، سازمان بهزیستی، کمیته امداد، سازمان استاندارد ایران، مرکز تحقیقات منابع دامی سازمان جهاد سازندگی، اتحادیه فرش بافان، فرشندگان و صادر کنندگان محترم فرش و از دیگر افراد و دستگاههای دولتی که در این امر نامی از آنها به میان نیامده است، تشکر و قدردانی گردد.

مقدمه

چنانچه فرائین و شرایط نشان می‌دهند حرفه قالیبافی از گذشته‌های دور، در این استان وجود داشته و در زمان صفویه و قاجاریه تحولات چشم‌گیری پیدا کرده است. صنعتی که آمیخته از هنر و ذوق و سلیقه مردم این خطه بوده و تولیدات آن صد در صد صادراتی است چرا که فرش مورد مصرف در داخل نیز، کهنه‌اش به خارج صادر می‌گردد و به همین دلیل در سطح جهانی، از موقعیت خاص این صاحبان خود و هنر دوستان برخوردار بوده و معرف هنر ایرانی در صحنه بین‌المللی می‌باشد.

متأسفانه در اغلب موارد انگیزه تولید از نیازهای اقتصادی و مادی سرچشمه گرفته و تاثیرگذاری در محتوا، کمیت و کیفیت این صنعت آمیخته به مشاییده است. بعلت ارزش افزوده‌ای که صنعت فرش دارد، زمینه جذب ۱۰-۸ میلیون نفر در سطح ایران بوجود آورده و تصور می‌شود شرط عقل، حمایت از صنعت آمیخته به هنری است که این تعداد بیشمار را به لحاظ اشتغال پوشش می‌دهد و تولیدات آن هم صددرصد صادر می‌گردد.

اما عنایت و توجه نیروهای دست‌اندرکار دولتی در حمایت از این صنعت و نیز تشکیل جلسات مکرر برای صنعت و تجارت فرش، فراتر از مطالب فوق است. چرا که در برنامه پنجساله دوم، اولویت‌ها به کشاورزی داده شده و مشخص است که کشاورزی صرف‌قادر به تامین زندگی مردم نیست لذا ترویج صنایع روستائی از جمله فرش و دادن اولویت به آنها به دلایل زیر:

۱- جلوگیری از مهاجرت روستائیان

۲- ازدیاد درآمد روستائیان

۳- ایجاد اشتغال جهت کشاورزان و خانواده آنها در مواقع فراغت از کار کشاورزی

۴- ارز حاصل از صادرات روستائی بخصوص فرش که رقم قابل توجهی از درآمدهای دولت را تشکیل خواهد داد.

۵- نادر- شدن از اقتصاد تک محصولی متکی به نفت که خواست استعمارگران بوده و هست. فرش می تواند که از محصولات مهم، صادرات غیر نفتی در این مقطع بحساب آید.

می بایست مدنظر دو عامل آن و مورد توجه برنامه ریزان کشور باشد.

این صنعت در گذشته راه خود را از میان مشکلات فراوان پیدا کرده و تاکنون بر روی پای خود ایستاده است، لیکن قرائن که نشان می دهد اگر دارای برنامه ریزی صحیح نگردد و حمایت و نظارت دولت جلب نشود، بخش خصوصی دیگر توانائی گسترش و ادامه حیات این صنعت را ندارد چرا که رقبای صادر شده فرش در سطح بین المللی با حیل- های تبلیغاتی، سیاسی، اقتصادی و اجتماعی سعی در منزه کردن ایران در بازار فرش جهانی را دارند و متأسفانه تا حدی نیز موفق شده اند. امید است با تعمق در بررسی مطالب این پژوهش و با همت مسئولین ذیربط بتوان راهی برای نجات این صنعت پیدا کرد.